

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS DRAUDIMO ĮSTATYMO 10 STRAIPSNIO 1 DALIES, LIETUVOS RESPUBLIKOS FARMACIJOS ĮSTATYMO 57 STRAIPSNIO 2 DALIES, LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2005 M. RUGSĖJO 13 D. NUTARIMO NR. 994 „DĖL AMBULATORINIAM GYDYMUI SKIRIAMŲ VAISTINIŲ PREPARATŲ IR MEDICINOS PAGALBOS PRIEMONIŲ BAZINIŲ KAINŲ IR PACIENTO PRIEMOKŲ UŽ JUOS APSKAIČIAVIMO TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO“ IR ŠIUO NUTARIMU PATVIRTINTO APRAŠO ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2021 m. spalio 15 d. Nr. KT168-N13/2021

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Giedrės Lastauskienės, Vytauto Mizaro, Algio Norkūno, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2021 m. spalio 5 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 14/2020 pagal pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą Nr. 1B-7/2020 ištirti, ar:

– konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 57 straipsnio (2017 m. gruodžio 19 d. redakcija) 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, ir Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalis (2019 m. gegužės 30 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms

kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka;

– konstituciniams teisinės valstybės, atsakingo valdymo principams neprieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skirtų vaistų ir medicinos pagalbos priemonių, kurių įsigijimo išlaidos kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, bazinių kainų apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018 m. sausio 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) patvirtinto Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo 11¹ punktas (2020 m. vasario 19 d. redakcija);

– Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsniui, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skirtų vaistų ir medicinos pagalbos priemonių, kurių įsigijimo išlaidos kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, bazinių kainų apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018 m. sausio 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) patvirtinto Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo 4.1 papunktis (2019 m. gruodžio 30 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta: „<...> GESvid – to paties bendrinio pavadinimo vaistinių preparatų Europos Sąjungos valstybėse deklaruojamų, jų nesant, didmeninių trijų mažiausių kainų, nurodytų Tarptautinėje duomenų bazėje vaistų kainoms patikrinti (toliau – EURIPID) (neįskaitant PVM ar analogiško toje valstybėje taikomo mokesčio) ir neatitinkančių Aprašo 4² punkte nurodytų sąlygų, vidurkis. Jeigu vaistinis preparatas neįregistruotas ir neparduodamas nė vienoje Europos Sąjungos valstybėje, jo GESvid laikoma vaistinio preparato tiekėjo valstybėje deklaruojama kaina. Jeigu Europos Sąjungos valstybėje (arba vaistinio preparato tiekėjo valstybėje) parduodamo vaistinio preparato pakuotės dozuočių kiekis neatitinka Lietuvos Respublikai tiekiamo vaistinio preparato pakuotės dozuočių kiekio, šio vaistinio preparato pakuotės tiekėjo kaina, deklaruojama toje valstybėje, perskaičiuojama pagal artimiausio dozuočių kiekio ir santykinai pigesnės pakuotės kainą“, taip pat 5 punktas, 5.1–5.3 papunkčiai, 5.4 papunktis (2020 m. birželio 17 d. redakcija), 8 punktas (2020 m. birželio 17 d. redakcija), 10 punktas, 10.1–10.3 papunkčiai, 14 punktas (2019 m. birželio 26 d. redakcija);

– Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skirtų vaistų ir medicinos pagalbos priemonių, kurių įsigijimo išlaidos kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, bazinių kainų apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018 m. sausio 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) patvirtinto Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių

bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo 5¹ punktas (2019 m. birželio 26 d. redakcija), 10¹ punktas (2019 m. gruodžio 30 d. redakcija);

– konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skirtų vaistų ir medicinos pagalbos priemonių, kurių įsigijimo išlaidos kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, bazinių kainų apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018 m. sausio 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) patvirtinto Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo 5¹ punktas (2019 m. birželio 26 d. redakcija), 8 punktas (2019 m. birželio 26 d. redakcija), 10¹ punktas (2019 m. gruodžio 30 d. redakcija), 14 punktas (2019 m. birželio 26 d. redakcija).

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjos argumentai

1. Pareiškėjos Seimo narių grupės prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1.1. Pareiškėjos teigimu, ginčijamomis Farmacijos įstatymo 57 straipsnio (2017 m. gruodžio 19 d. redakcija) 2 dalies (toliau – ir Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalis) ir Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies (2019 m. gegužės 30 d. redakcija) (toliau – ir Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalis) nuostatomis Vyriausybei suteikta (deleguota) teisė poįstatyminiuose teisės aktuose nustatyti esminius vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų, paciento priemokų už juos apskaičiavimo principus ir kriterijus. Pagal Konstituciją poįstatyminiuose teisės aktuose negali būti nustatyti nauji esminiai, įstatyme neįtvirtinti teisinio reguliavimo principai, todėl, pareiškėjos vertinimu, ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

1.2. Pareiškėja taip pat nurodo, kad pagal Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018 m. sausio 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) (toliau – ir Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas) patvirtinto Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo (toliau – ir Aprašas) 11¹ punkte (2020 m. vasario 19 d. redakcija) (toliau – ir Aprašo 11¹ punktas) nustatytą teisinį reguliavimą asmeniui, sumokėjusiam privalomojo sveikatos draudimo įmokas, tais atvejais, jeigu kompensuojamieji vaistiniai preparatai išrašomi elektroniniame recepte tik bendrinio pavadinimu (nepaisant stiprumo ir farmacinės formos) pirmą kartą arba pakartotinai po 12 mėnesių laikotarpio,

kai baigėsi paciento gydymo laikotarpis prieš tai elektroniniame recepte išrašytu kompensuojamuoju vaistiniu preparatu, yra privaloma rinktis pigiausią kompensuojamąjį vaistinį preparatą, kadangi kito kompensuojamojo vaistinio preparato įsigijimo išlaidos jam nėra kompensuojamos. Taip, pasak pareiškėjos, apribojama asmenų, draudžiamų privalomuoju sveikatos draudimu, teisė pasirinkti tinkamą gydymą ir naudotis šiuo draudimu.

Pareiškėjos teigimu, toks asmens teisės įsigyti kompensuojamąjį vaistinį preparatą ribojimas, kai asmuo, siekdamas, kad vaistinio preparato įsigijimo išlaidos jam būtų kompensuojamos, privalo įsigyti pigiausią kompensuojamąjį vaistinį preparatą, gali būti nustatytas tik įstatymu. Tuo tarpu Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnyje (su 2019 m. spalio 17 d. pakeitimais), kuriame reguliuojamas vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas apdraustiesiems, nenumatyta, kad asmeniui vaistų įsigijimo išlaidos galėtų būti kompensuojamos tik tuo atveju, jeigu jis pasirinktų pigiausią siūlomą vaistą. Vadinasi, tokiu Apraše įtvirtintu teisiniu reguliavimu nustatyti nauji (įstatyme neįtvirtinti) privalomuoju sveikatos draudimu apdraustų asmenų teisių suvaržymai.

Pareiškėja pažymi ir tai, kad Aprašo 11¹ punkte nustatytas teisinis reguliavimas visiškai nesusijęs su Aprašo reguliavimo dalyku, t. y. su ambulatoriniam gydymui skirtų kompensuojamųjų vaistų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos apskaičiavimu.

1.3. Pareiškėja nurodo, kad Aprašo 5¹ punkte (2019 m. birželio 26 d. redakcija) (toliau – ir Aprašo 5¹ punktą), 8 punkte (2020 m. birželio 17 d. redakcija), 10¹ punkte (2019 m. gruodžio 30 d. redakcija) (toliau – ir Aprašo 10¹ punktą) ir 14 punkte (2019 m. birželio 26 d. redakcija) (toliau – ir Aprašo 14 punktą) įtvirtintas ginčijamas teisinis reguliavimas neatitinka iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, nes juo ūkinės veiklos ribojimai nustatyti ne įstatymu, o poįstatyminiu teisės aktu, be to, nustatyti ribojimai yra neproporcingi siekiamam tikslui.

Pasak pareiškėjos, Aprašo 5¹ ir 10¹ punktuose įtvirtintu teisiniu reguliavimu, pagal kurį Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyne įtvirtinta atitinkama bazinė kaina nekeičiama, jeigu vertinant paraišką įrašyti vaistinį preparatą į šį kainyną nustatoma, kad konkretaus vaistinio preparato (sutartinio jo veikliosios medžiagos kiekio) bazinė kaina yra didesnė nei nustatytoji Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyne, numatytas tam tikros bazinės kainos išaldymas. Tokiu teisiniu reguliavimu, pareiškėjos vertinimu, neproporcingai ribojama ūkinės veiklos laisvė, nes juo apribojama vaistinių preparatų tiekėjų galimybė, pasiekus tam tikrą ribą, koreguoti jų kainą nepriklausomai nuo objektyvių aplinkybių. Vaistinių preparatų kaina, nurodyta Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyne, pareiškėjos vertinimu, turi atitikti rinkoje esančias vaistinių preparatų kainas.

Prašyme pažymima, kad Aprašo 8 punkto (2020 m. birželio 17 d. redakcija) ir 14 punkto nuostatos, apibrėžiančios sudėtinių vaistinių preparatų kainodarą, taikomą vaistinių preparatų

įsigijimo išlaidų kompensavimui, pareiškėjos nuomone, tiesiogiai riboja sudėtinių vaistinių preparatų patekimą į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų sąrašą, lemia į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną įtrauktų sudėtinių vaistinių preparatų maksimalią kainą. Tokiu teisiniu reguliavimu, pasak pareiškėjos, skatinamas monokomponenčių, o ne sudėtinių vaistinių preparatų tiekimas. Sudėtinių vaistinių preparatų kainodarą nustatantis teisinis reguliavimas, pasak pareiškėjos, sudaro prielaidas riboti konkurenciją (tiek, kiek skatinamas monokomponenčių vaistinių preparatų vartojimas), todėl jis turėjo būti nustatytas išimtinai įstatymu.

1.4. Grįsdama abejones dėl savo nurodytų Aprašo 4.1 papunkčio (2019 m. gruodžio 30 d. redakcija) (toliau – ir Aprašo 4.1 papunktis) nuostatų, 5 punkto, 5.1–5.3 papunkčių, 5.4 papunkčio (2020 m. birželio 17 d. redakcija) (toliau – ir Aprašo 5.4 papunktis), 8 punkto (2020 m. birželio 17 d. redakcija), 10 punkto, 10.1–10.3 papunkčių, 14 punkto atitikties Konstitucijos 53 straipsnio 1 daliai, pareiškėja teigia, kad pagal Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalį reikalaujama užtikrinti vaistinių preparatų prieinamumą pacientams, racionalų vaistų vartojimą, o vaistinių preparatų prieinamumas yra tiesiogiai susijęs su asmenų teise į vaistinių preparatų įsigijimo išlaidų kompensavimą. Vaistinių preparatų įtraukimas į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną ir su tuo susijęs teisinis reguliavimas, pasak pareiškėjos, daro tiesioginę įtaką pacientų teisėms ir teisėtiems interesams, susijusiems su vaistinių preparatų prieinamumu ir jų įsigijimo išlaidų kompensavimu.

Be to, kaip nurodoma pareiškėjos prašyme, vaistinių preparatų prieinamumas siejamas ne tik su paciento galimybėmis įsigyti (įpirkti) vaistinį preparatą, bet ir su to vaistinio preparato pasiūla rinkoje. Pareiškėja pažymi, jog Aprašo 5.1, 10.1 papunkčiuose įtvirtintas ginčijamas teisinis reguliavimas lėmė tai, kad iš esmės sutrumpėjo Kompensuojamųjų vaistinių preparatų sąrašas, kartu sumažėjo vaistinių preparatų prieinamumas ir susidarė vaistinių preparatų stygius pacientams. Pareiškėja taip pat pažymi, kad Aprašo 8 punkte (2020 m. birželio 17 d. redakcija), 14 punkte nustatyta sudėtinių vaistinių preparatų kainodara, skatinanti, pasak pareiškėjos, monokomponenčių vaistinių preparatų vartojimą, lėmė konkurencijos sudėtinių vaistinių preparatų rinkoje sumažėjimą. Aprašo 4.1 papunktyje, 8 punkte (2020 m. birželio 17 d. redakcija), 10.1 papunktyje, 14 punkte nustatytas teisinis reguliavimas, pareiškėjos vertinimu, lėmė tai, kad buvo iš esmės apribota pacientų teisė į vaistinių preparatų prieinamumą ir racionalų jų vartojimą.

Pareiškėja nurodo ir tai, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu yra nustatytos vaistinių preparatų kainodaros esminės sąlygos, lemiančios vaistinių preparatų patekimą į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną ir su tuo susijusių ūkio subjektų teisių ir pareigų atsiradimą. Tačiau pagrindiniai vaistinių preparatų patekimo į minėtą kainyną ribojimai gali būti nustatyti tik įstatymu, nes tai lemia ūkio subjektų teises ir pareigas, galimybę patekti į rinką ir parduoti vaistinius preparatus. Pareiškėja pažymi, kad teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytas maksimalios pacientų priemokos reikalavimas, taip pat gali būti nustatytas tik įstatymu. Todėl, pareiškėjos vertinimu, ginčijamas teisinis

reguliavimas prieštarauja ir Konstitucijos 46 straipsnio 1–3 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1.5. Ginčydama Aprašo 5¹ punkto, 8 punkto (2019 m. birželio 26 d. redakcija), 10¹, 14 punktų atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką, pareiškėja nurodo, kad nustatant ginčijamą teisinį reguliavimą buvo netinkamai atliktas jo poveikio vertinimas, iš esmės neatsakyta į svarbiausius klausimus (pvz., ar numatomas teisinis reguliavimas paveiks verslą ir valstybės finansus) ir nepateikta jokių duomenų, pagrindžiančių numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažymoje nurodytus teiginius. Todėl, pareiškėjos nuomone, nustatant šį teisinį reguliavimą buvo pažeistas konstitucinis teisinės valstybės principas, kuris suponuoja reikalavimą, kad teisėkūros subjektai teisės aktus leistų neviršydami savo įgaliojimų, paisydami teisėkūros procedūrinių reikalavimų.

II

Suinteresuotų asmenų atstovų argumentai

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovės Seimo narės Astos Kubilienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad pareiškėjos ginčijamas Sveikatos draudimo įstatyme (2002 m. gruodžio 3 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (toliau – ir Sveikatos draudimo įstatymas) ir Farmacijos įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens Seimo atstovės pozicija grindžiama šiais argumentais.

2.1. Suinteresuoto asmens atstovės teigimu, įstatymuose, kurių nuostatas ginčija pareiškėja, įtvirtinta asmenų teisė į tam tikrų išlaidų kompensavimą, jos atsiradimo ir įgyvendinimo bendrieji reikalavimai. Įstatymų leidėjas nustatė principus, kaip apskaičiuojama kompensuojamojo vaistinio preparato ir medicinos pagalbos priemonės mažmeninė kaina, o nustatyti bazinės kainos, kuri yra tam tikra mažmeninės kainos dalis, apskaičiavimo tvarką pavedė Vyriausybei.

Suinteresuoto asmens atstovė nurodo, kad, remiantis Farmacijos įstatymo 2 straipsnio 30¹ dalyje (2017 m. gruodžio 19 d. redakcija) įtvirtinta paciento priemokos samprata, paciento priemoka tiesiogiai siejasi su bazinės kainos nustatymu, tai yra skirtumas tarp kompensuojamojo vaistinio preparato mažmeninės kainos ir jo bazinės kainos ar jos dalies, kurį turi sumokėti pats pacientas. Vyriausybė poįstatyminiu teisės aktu detalizavo šio skirtumo apskaičiavimo tvarką, atsižvelgdama į galimus mažmeninių kainų dydžius, taip pat į tai, kokia kompensuojamųjų vaistų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos dalis kompensuojama pagal Sveikatos draudimo įstatymą. Taigi paciento priemoka ir bazinės kainos nustatymas yra neatsiejamai susiję, todėl nėra pagrindo teigti, kad Vyriausybė, nustatydamą pacientų priemokos apskaičiavimo tvarką, išplečia ar susiaurina įstatyme nustatytą reguliavimo apimtį.

2.2. Suinteresuoto asmens atstovė pažymi, kad įstatymų leidėjui nustačius bendrą elgesio taisyklę ar principą iš Konstitucijos nekyla reikalavimo tolesnius reikalavimus (ypač detalius) nustatyti įstatymu. Atsižvelgdama į Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 23 d. nutarime suformuluotas oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas, suinteresuoto asmens atstovė nurodo, kad priimdama įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus Vyriausybė, kaip vykdomosios valdžios institucija, turi konstituciškai pagrįstą plačią diskreciją formuoti ir vykdyti valstybės ekonominę politiką, be kita ko, susijusią su kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių kainomis. Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimas grindžiamas specialiomis žiniomis, specifiniais kriterijais ir rodikliais, kuriuos dėl jų sudėtingumo, detalumo, besikeičiančios tarptautinės praktikos įstatyme apibrėžti būtų sudėtinga ir nepraktiška. Tad, pasak suinteresuoto asmens atstovės, Vyriausybė, atsižvelgiant į jos kompetenciją, įvertinusi įvairias besikeičiančias sąlygas vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių rinkoje, gali operatyviau ir tiksliau nustatyti atitinkamas bazines kainas. Tuo tarpu tai, ar kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos apskaičiavimo tvarka (apskaičiavimo formulė) būtų įtvirtinta įstatyme, ar poįstatyminiame akte, savaime nedaro įtakos pačios tvarkos turiniui, jos legitimumui ir pacientų teisėms. Todėl nėra pagrindo teigti, kad kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo tvarka turi būti nustatyta būtent įstatyme, o ne Vyriausybės priimame poįstatyminiame teisės akte.

2.3. Suinteresuoto asmens atstovės teigimu, teisinio reguliavimo pagrindai, nustatantys privalomuoju sveikatos draudimu draudžiamų asmenų teisę naudotis Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis, gauti vaistinių preparatų įsigijimo išlaidų kompensavimą, tokio kompensavimo ribojimai yra įtvirtinti įstatyme (pvz., Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio (su 2019 m. spalio 17 d. pakeitimais) 2–4 dalyse). Ginčijamose Farmacijos įstatymo ir Sveikatos draudimo įstatymo nuostatose nėra nustatyta teisės į minėtų išlaidų kompensavimą ribojimų ar išlygų, kurių turinys priklausytų ne nuo įstatymuose įtvirtintų kriterijų.

Suinteresuoto asmens atstovė pabrėžia, kad pagal įstatymą nustatytas toks išlaidų vaistiniams preparatams kompensavimo mechanizmas, kuris dėl objektyvių priežasčių negarantuoja ir negali užtikrinti visų jų patekimo į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną ar bet kurio paciento pageidavimu pasirinkto vaistinio preparato kompensavimo, taip pat negali užtikrinti visų vaistinių preparatų kainos visiško kompensavimo, įstatyme nedetalizuojama jų bazinės kainos ar paciento priemokos už juos apskaičiavimo tvarka. Todėl nėra pagrindo teigti, kad ginčijamos įstatymų nuostatos prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui taip pat gauti kito suinteresuoto asmens, Vyriausybės, atstovų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Teisės skyriaus patarėjo, laikinai atliekančio skyriaus vedėjo funkcijas (dabar – Teisės skyriaus vedėjas), Donato Keršio,

Teisės skyriaus patarėjos Danguolės Milkevičiūtės, Farmacijos politikos skyriaus patarėjų Vilmos Meldžiukaitės ir Miglės Domeikienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Apraše įtvirtintas pareiškėjos ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens Vyriausybės atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

3.1. Suinteresuoto asmens atstovai nurodo, kad Farmacijos įstatymo 59 straipsnio (2017 m. gruodžio 19 d. redakcija) 2 dalies 2 punkte yra nustatyta viena iš būtinųjų vaistinio preparato įrašymo į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną sąlygų – jo bazinė kaina ir paciento priemoka už jį turi atitikti Vyriausybės nustatytus reikalavimus. Vyriausybė, veikdama pagal įstatymais jai suteiktus įgaliojimus, minėtus reikalavimus nustatė *inter alia* ginčijamose Aprašo nuostatose, siekdama ne tik kad būtų racionaliai naudojamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšos, įvertinus ribotas valstybės finansines galimybes, bet ir kad būtų mažinamos pacientų išlaidos kompensuojamiesiems vaistiniams preparatams.

Pasak suinteresuoto asmens atstovų, ginčijamuose Aprašo 5 punkte, 5.1–5.3 papunkčiuose, 10 punkte, 10.1–10.3 papunkčiuose yra apibrėžta priemokos apskaičiavimo taisyklės ir reikalavimai galimos didžiausios priemokos nustatymui siekiant užtikrinti paciento priemokų ne tik už pigiausią atitinkamos grupės vaistinių preparatų mažėjimą; Aprašo 5.4 papunktyje, 8 punkte (2020 m. birželio 17 d. redakcija) ginčijamas teisinis reguliavimas nustatytas siekiant sumažinti Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto išlaidas Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 6 dalyje (2019 m. spalio 17 d. redakcija) nurodytas sąlygas atitinkančių privalomuoju sveikatos draudimu apdraustų asmenų priemokoms padengti; Aprašo 6 punkte nustatyta, kad tiekėjas didžiausios priemokos reikalavimą vieno tiekėjo vaistiniams preparatams gali įgyvendinti taikydamas nuolaidą, įvertinus aplinkybę, kad nustačius galimos didžiausios priemokos reikalavimą jį gali atitikti ne visi siūlomi įrašyti į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną vaistiniai preparatai ir jų pasiūla gali sumažėti, taip pat siekiant apsaugoti pacientų interesus; Aprašo 11 punkto nuostatos skirtos užtikrinti, kad kompensuojamųjų vaistinių preparatų rinkoje būtų analogų neturinčių, dažniausiai siauram pacientų ratui reikalingų vaistinių preparatų: nustatyta, kada vaistinis preparatas bus įrašytas į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną, nors jo priemoka neatitinka nustatytųjų reikalavimų. Atsižvelgiant į tai, suinteresuoto asmens atstovų nuomone, nėra pagrindo teigti, kad tuo, kas įtvirtinta nurodytuose Aprašo punktuose, būtų sumažintas kompensuojamųjų vaistinių preparatų prieinamumas (įperkamumas) ir neužtikrinti asmens interesai, susiję su tinkama sveikatos apsauga.

Rašytiniuose paaiškinimuose taip pat pažymima, kad Aprašo 4.1 papunktyje nustatytą teisinį reguliavimą lėmė siekis racionaliai naudoti Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšas ir nepermokėti už vaistinius preparatus, kurie kitose Europos Sąjungos valstybėse tiekiami mažesnėmis kainomis. Šiuo ginčijamu teisiniu reguliavimu nustačius vienodas sudėtinių ir nesudėtinių vaistinių preparatų bazinių kainų apskaičiavimo taisykles yra suvienodintos konkurencijos sąlygos, o tai pačiai

grupei priskiriamiems vaistiniams preparatams taikomi tokie patys reikalavimai ir jų tiekėjams sudaromos vienodos sąlygos konkuruoti.

3.2. Suinteresuoto asmens nuomone, Aprašo 5¹, 10¹ punktai neprieštarauja Konstitucijai.

Rašytiniuose paaiškinimuose nurodoma, kad pagal šių punktų nuostatas naujai apskaičiuota kompensuojamojo vaistinio preparato bazinė kaina negali būti didesnė nei bazinė kaina, nurodyta galiojančiame Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyne, t. y. bazinė kaina išaldoma. Pasak suinteresuoto asmens atstovų, Vyriausybės sprendimą dėl bazinių kainų išaldymo lėmė labai išaugusios vaistinių preparatų kainos ir siekis suvaldyti Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto išlaidas vaistinių preparatų įsigijimo išlaidų kompensavimui. Suinteresuoto asmens atstovai pažymi, kad Aprašo 5¹, 10¹ punktuose nustatytas reikalavimas taikomas visiems jau anksčiau į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną įrašytiems vaistiniams preparatams ir jų tiekėjams sudaromos vienodos sąlygos konkuruoti.

Be to, pasak suinteresuoto asmens atstovų, bazinių (valstybės kompensuojamų) kainų išaldymas atitinka Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 168 straipsnio 7 dalies nuostatas, pagal kurias valstybės narės yra atsakingos už savo sveikatos paslaugų ir sveikatos priežiūros organizavimą bei už tam skirtų išteklių paskirstymą.

3.3. Suinteresuoto asmens atstovų nuomone, nėra pagrindo teigti, kad Aprašo 5¹, 8 punktai (2019 m. birželio 26 d. redakcija), 10¹, 14 punktai prieštarauja Konstitucijai pagal priėmimo tvarką. Rengiant projektus tų nutarimų, kuriais buvo keičiamas Apraše įtvirtintas, pareiškėjos, be kita ko, ginčijamas teisinis reguliavimas, buvo remiamasi Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatyme nustatytais principais ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamente nustatytais teisės aktų rengimo ir derinimo reikalavimais.

3.4. Suinteresuoto asmens atstovai nurodo, kad Aprašas 2020 m. vasario 19 d. buvo papildytas 11¹ punktu, remiantis Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalimi jame nustatytos vadinamosios pirmojo paskyrimo taisyklės įgyvendinimą susiejant su paciento priemokos už vaistinių preparatų dydžio nustatymu bei su konkurencingomis kainomis dviejų ir daugiau tiekėjų vaistinių preparatų grupėse ir atitinkamai su mažesnių paciento priemokų užtikrinimu, taip siekiant sumažinti pacientų ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto išlaidas vaistiniams preparatams, kartu užtikrinant kompensuojamųjų vaistinių preparatų prieinamumą ir pacientų tęstinį gydymą.

Pasak suinteresuoto asmens atstovų, tuo, kas nustatyta Aprašo 11¹ punkte, neapribota paciento teisė pasirinkti gydymą jo pageidaujama brangesniais vaistiniais preparatais, nes brangesnį vaistinių preparatų pacientas gali įsigyti kaip nekompensuojamąjį. Pažymima, jog kai kurių kitų Europos valstybių praktikoje taip pat taikoma taisyklė, kad pirmojo paskyrimo atveju pacientui skiriamas pigiausias vaistinis preparatas.

Suinteresuoto asmens atstovų teigimu, ginčijamas Aprašo 11¹ punkte nustatytas teisinis reguliavimas buvo įtvirtintas siekiant racionaliai naudoti Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšas, skatinti racionaliai vartoti vaistinius preparatus ir vaistinių preparatų gamintojų konkurenciją, padedančią mažinti valstybės išlaidas, susijusias su kompensuojamųjų vaistinių preparatų įsigijimo išlaidų kompensavimu, didinti būtinų vaistų prieinamumą pacientams.

4. Suinteresuoto asmens Vyriausybės atstovai 2021 m. spalio 4 d. raštu papildomai, be kita ko, nurodė, kad Vyriausybė 2021 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 738 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimo Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą Aprašo 11¹ punktą pripažino netekusiu galios (įsigaliojimą nukeliant 2022 m. sausio 1 d.). Atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnį (su 2019 m. liepos 16 d. pakeitimu) ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėti teisenai nutraukti, suinteresuoto asmens atstovų nuomone, yra pagrindas nutraukti pradėtą teiseną dėl Aprašo 11¹ punkto konstitucingumo.

III

Byloje gauta medžiaga

5. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gautos Inovatyvios farmacijos pramonės asociacijos direktorės Agnės Dalios Gaižauskienės, Vaistų gamintojų asociacijos direktorės Rasos Bričkienės rašytinės nuomonės.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

6. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje prašoma ištirti ginčijamo teisinio reguliavimo tiek, kiek nurodyta pareiškėjos, atitiktį Konstitucijos 46 straipsniui, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams atsakingo valdymo, teisinės valstybės principams.

7. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis teisinės valstybės principas – universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija; tai itin talpus konstitucinis principas, apimantis daug tarpusavyje susijusių imperatyvų.

7.1. Aiškindamas konstitucinį teisinės valstybės principą, Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad iš šio principo, kitų konstitucinių imperatyvų kyla reikalavimas įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams paisyti iš Konstitucijos kylančios teisės aktų hierarchijos, *inter alia* reiškiantis, kad draudžiama žemesnės galios teisės aktais reguliuoti tuos visuomeninius santykius,

kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais, be kita ko, poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti santykius, kurie turi būti reguliuojami tik įstatymais. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad Lietuvoje nėra deleguotosios įstatymų leidybos, todėl Seimas – įstatymų leidėjas negali pavesti Vyriausybei ar kitoms institucijoms poįstatyminiais aktais reguliuoti tų teisinių santykių, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais, o Vyriausybė negali tokių įgaliojimų perimti (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. rugsėjo 28 d., 2015 m. rugsėjo 29 d. nutarimai); įstatymų leidėjas negali nustatyti Vyriausybei pavedimo, kuris savo turiniu pažeistų konstitucinį įstatymo viršenybės principą (2000 m. kovo 15 d., 2015 m. rugsėjo 29 d. nutarimai). Įstatymuose nustatomos bendro pobūdžio taisyklės, o poįstatyminiuose teisės aktuose jos gali būti detalizuojamos, gali būti reglamentuojama jų įgyvendinimo tvarka (*inter alia* 2014 m. gegužės 9 d., 2015 m. balandžio 16 d., 2018 m. gegužės 24 d. nutarimai).

Teisės akto formos nesilaikymas, kai Konstitucijoje reikalaujama, kad tam tikri santykiai būtų reguliuojami įstatymu, tačiau jie yra reguliuojami poįstatyminiu aktu (nepaisant to, ar šiuos santykius koku nors aspektu reguliuoja dar ir įstatymas, su kuriame nustatytu teisiniu reguliavimu konkuruoja poįstatyminiame akte nustatytas teisinis reguliavimas, ar joks įstatymas šių santykių apskritai nereguliuoja), gali būti pakankamas pagrindas tokį poįstatyminį teisės aktą pripažinti prieštaraujančiu Konstitucijai (2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. rugsėjo 28 d., 2015 m. rugsėjo 29 d. nutarimai).

7.2. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai aktai; jie yra įstatymų taikymo aktai, jais detalizuojamos ir sukonkretinamos įstatymų normos, reglamentuojamas jų įgyvendinimas; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams (*inter alia* 2000 m. kovo 15 d., 2015 m. rugsėjo 29 d., 2018 m. kovo 2 d. nutarimai). Atitinkanciais Konstituciją gali būti pripažįstami tik tokie Vyriausybės įgaliojimai leisti teisės aktus, kurie kyla iš Konstitucijos arba jai neprieštaraujančių įstatymų ir Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat iš Konstitucijai neprieštaraujančių Respublikos Prezidento dekretų (2004 m. kovo 5 d., 2015 m. rugsėjo 29 d. nutarimai).

7.3. Pažymėtina, kad, kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis teisinės valstybės principas, suponuojantis teisės aktų hierarchiją, būtų pažeistas ir tada, jeigu Vyriausybė, leisdama teisės aktus, nesilaikytų įstatymų, *inter alia* tų, kuriuose nustatyta teisės aktų priėmimo tvarka (*inter alia* 2013 m. balandžio 2 d., 2015 m. vasario 24 d., 2021 m. birželio 7 d. nutarimai).

7.4. Konstitucinis teisinės valstybės principas yra susijęs su konstituciniu valdžių padalijimo principu, įtvirtintu *inter alia* Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje, kuris, be kita ko, reiškia, kad jeigu Konstitucijoje yra nustatyti konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimai, ši institucija negali šių įgaliojimų atsisakyti, jų perduoti kuriai nors kitai institucijai, kitos valstybės valdžios institucijos

negali jų perimti, jie negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu (*inter alia* 2005 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. vasario 26 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad Seimas neturi teisės pavesti Vyriausybei ar kuriai nors kitai institucijai įgyvendinti jo konstitucinę kompetenciją (*inter alia* 2002 m. sausio 14 d., 2009 m. kovo 2 d., 2015 m. gegužės 26 d. nutarimai).

7.5. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis teisinės valstybės principas yra susijęs ir su konstituciniais atsakingo valdymo, valdžios atsakomybės visuomenei principais, įtvirtintais Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalyse, kuriose nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; Konstitucijoje įtvirtintas atsakingo valdymo principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, turi tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus.

8. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta: „Valstybė rūpinasi žmonių sveikata ir laiduoja medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus. Įstatymas nustato piliečiams nemokamos medicinos pagalbos valstybinėse gydymo įstaigose teikimo tvarką.“

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad šioje nuostatoje įtvirtinti konstituciniai sveikatos apsaugos pagrindai (2013 m. gegužės 16 d. nutarimas); žmogaus ir visuomenės sveikata yra viena svarbiausių visuomenės vertybių (*inter alia* 2002 m. liepos 11 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2013 m. gegužės 16 d. nutarimai); žmonių sveikatos apsauga yra konstituciškai svarbus tikslas, viešasis interesas, o rūpinimasis žmonių sveikata – tai valstybės funkcija (*inter alia* 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2011 m. birželio 21 d. nutarimai).

8.1. Konstitucinis Teismas, atskleisdamas konstitucinės valstybės priedermės rūpintis žmonių sveikata suponuojamų valstybės pareigų turinį, 2013 m. gegužės 16 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad įgyvendinant konstitucinę valstybės priedermę rūpintis žmonių sveikata turi būti sukurta veiksminga sveikatos apsaugos sistema, sudarytos deramos sąlygos jai veikti; valstybė privalo sudaryti teises ir organizacines prielaidas veikti tokiai sveikatos apsaugos sistemai, kuri užtikrintų kokybišką ir visiems prieinamą sveikatos priežiūrą, taip pat kitą sveikatinimo veiklą (kaip antai farmacinę), būtiną tam, kad būtų galima realiai, veiksmingai įgyvendinti prigimtine žmogaus teise į kuo geresnę sveikatą; vykdydamos šią konstitucinę funkciją, valstybės sveikatos politiką formuojančios ir įgyvendinančios valstybės institucijos, be kita ko, turi: sudaryti sąlygas, kad sveikatos priežiūros paslaugos būtų visiems realiai prieinamos; sukurti tokią sveikatos priežiūros finansavimo sistemą, kuri užtikrintų reikiamų sveikatos priežiūros paslaugų ir būtinų vaistų finansinį prieinamumą (įperkumą).

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste aktualūs šie minėtame Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarime atskleisti iš Konstitucijos kylantys reikalavimai, susiję, be

kita ko, su sveikatos priežiūros finansavimo sistemos nustatymu:

- vykdydama konstitucinę funkciją rūpintis žmonių sveikata, valstybė turi užtikrinti ne tik piliečiams teikiamos nemokamos medicinos pagalbos, bet ir kitų sveikatos priežiūros paslaugų finansavimą, *inter alia* garantuoti, kad asmens sveikatos priežiūros paslaugos, kurių neapima piliečiams teikiama nemokama medicinos pagalba, būtų visiems, įskaitant socialiai jautriausias asmenų grupes, pagal poreikius vienodai prieinamos, taigi turi sukurti tokią šių paslaugų finansavimo sistemą, kuri leistų sukaupti jų teikimo išlaidoms apmokėti būtinas lėšas, kitaip – jeigu už šias paslaugas (visą jų kainą) asmenys turėtų sumokėti patys – jos galėtų būti neįperkamos, tad iš tikrųjų neprieinamos;

- valstybės pareiga sukurti visuomenės solidarumu pagrįstą sveikatos priežiūros finansavimo viešosiomis lėšomis sistemą, kuri leistų užtikrinti pakankamą sveikatos priežiūros prieinamumą, negali būti aiškinama taip, esą visuomenė turi prisiimti visų įmanomų asmens sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo našta; pasirenkant sveikatos priežiūros finansavimo modelį įstatymų leidėjas saisto ne tik jo pareiga valstybės biudžete numatyti lėšas, būtinas nemokamai medicinos pagalbai piliečiams teikti, bet ir kiti konstituciniai valstybės įsipareigojimai, taip pat jos finansinės galimybės;

- pasirinkęs privalomąjį sveikatos draudimą kaip vieną iš sveikatos priežiūros finansavimo šaltinių, įstatymų leidėjas turi aiškiai apibrėžti šio draudimo lėšomis finansuojamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų apimtį; tai gali būti padaryta nurodant paslaugas, teikiamas apdraustiesiems šio draudimo lėšomis, arba, priešingai, tas, kurių teikimo išlaidos iš draudimo lėšų nėra apmokamos ir už kurias turi būti sumokama iš privačių šaltinių, o jeigu tiksliai nurodyti neįmanoma, turi būti nustatyti pakankamai aiškūs kriterijai, pagal kuriuos būtų galima spręsti konkrečiu atveju.

Konstitucinis Teismas 2014 m. vasario 26 d. sprendime aiškindamas kai kurias 2013 m. gegužės 16 d. nutarimo nuostatas pabrėžė, kad įstatymu turi būti aiškiai apibrėžta privalomojo sveikatos draudimo lėšomis finansuojamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų apimtis, nurodyti aiškūs kriterijai, pagal kuriuos būtų nustatoma, kokios sveikatos priežiūros paslaugos apmokamos iš šio draudimo lėšų.

8.2. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 53 straipsnio 1 dalį, įgyvendinant konstitucinę valstybės priedermę rūpintis žmonių sveikata turi būti sukurta veiksminga sveikatos apsaugos sistema, kuri užtikrintų kokybišką ir visiems prieinamą sveikatos priežiūrą, taip pat kitą sveikatinimo veiklą (kaip antai farmacinę), būtiną tam, kad asmenys galėtų realiai, veiksmingai įgyvendinti teisę į kuo geresnę sveikatą, *inter alia* sukuriant tokią sveikatos priežiūros finansavimo sistemą, kuri, be kita ko, leistų užtikrinti kiekvienam asmeniui būtinų vaistų pakankamą finansinį prieinamumą (įperkumą).

Pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, įgyvendindamas savo diskreciją pasirinkti sveikatos priežiūros finansavimo modelį ir pasirinkęs privalomąjį sveikatos draudimą kaip vieną iš sveikatos

priežiūros finansavimo šaltinių, nustatęs, kad viešosiomis lėšomis finansuojamos ne visos privalomuoju sveikatos draudimu apdraustų asmenų išlaidos sveikatos priežiūrai, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 53 straipsnio 1 dalį, įstatyme turi aiškiai apibrėžti šio draudimo lėšomis finansuojamų išlaidų sveikatos priežiūrai, *inter alia* būtinų vaistų finansiniam prieinamumui užtikrinti, apimtį. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas pagal Konstituciją privalo, be kita ko, nurodyti aiškius kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokios išlaidos būtiniams vaistams kompensuojamos iš privalomojo sveikatos draudimo lėšų šiuo draudimu apdraustiems asmenims.

Nustatydamas šiuos kriterijus, įstatymų leidėjas privalo atsižvelgti į būtinybę užtikrinti racionalų privalomojo sveikatos draudimo lėšų naudojimą, tačiau tokiu teisiniu reguliavimu negali būti sudaryta prielaidų paneigti iš Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies kylančią konstitucinę valstybės priedermę rūpintis žmonių sveikata, *inter alia* užtikrinti pakankamą sveikatos priežiūros prieinamumą (be kita ko, būtinų vaistų finansinį prieinamumą (įperkamumą)), kad asmenys galėtų realiai, veiksmingai įgyvendinti teisę į kuo geresnę sveikatą.

9. Minėta, kad pareiškėja abejoja ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktimi *inter alia* Konstitucijos 46 straipsniui.

Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtinti principai sudaro šalies ūkio konstitucinį pagrindą (*inter alia* 2014 m. gegužės 9 d., 2015 m. kovo 5 d., 2020 m. vasario 18 d. nutarimai).

Paminėtina, kad Konstitucinis Teismas, atskleisdamas iš Konstitucijos, *inter alia* jos 46 straipsnio 4 dalies, įtvirtinančios sąžiningos konkurencijos apsaugos garantiją, kylančius reikalavimus reguliuojant su sveikatos priežiūra susijusią ūkinę veiklą, yra konstatavęs, jog vaistų ir vaistinių medžiagų, kaip prekės, specifiskumas lemia tai, kad farmacinė veikla yra ypatinga ūkinės veiklos sritis; pagal Konstituciją farmacinė veikla turi būti reguliuojama taip, kad nebūtų varžoma ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva, sąžininga konkurencija; valstybė privalo kontroliuoti, kad farmacinė veikla būtų vykdoma žmogaus sveikatos labui ir visuomenės sveikatinimui (2002 m. kovo 14 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad toks ūkinės veiklos ribojimas, kuriuo siekiama apsaugoti žmonių sveikatą, traktuotinas kaip skirtas bendrai tautos gerovei užtikrinti ir, jeigu yra paisoma iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, savaime nėra laikytinas pažeidžiančiu Konstituciją (2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas).

II

Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies,

Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies atitikties Konstitucijai vertinimas

10. Pareiškėja prašo ištirti, be kita ko, Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies tiek, kiek joje nustatyta, kad kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta

tvarka, ir Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies tiek, kiek joje nustatyta, kad išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka, atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui.

11. Pareiškėjos abejonės dėl minėtuose įstatymuose įtvirtinto ginčijamo teisinio reguliavimo tiek, kiek jos nurodyta, atitikties Konstitucijai grindžiamos iš esmės tuo, kad juo, pasak pareiškėjos, Vyriausybei suteikta (deleguota) teisė poįstatyminiuose teisės aktuose nustatyti esminius vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų, paciento priemokų už juos apskaičiavimo principus ir kriterijus, t. y. tą teisinį reguliavimą, kuris, pareiškėjos nuomone, turėtų būti nustatytas įstatyme.

12. Pareiškėjos ginčijamoje Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių mažmeninės kainos apskaičiuojamos prie vaistinio preparato registruotojo ar jo atstovo, lygiagretaus importo leidimo turėtojo ar asmens, pagal šį įstatymą turinčio teisę vykdyti vaistinių preparatų lygiagretų platinimą, ar jų atstovo arba medicinos pagalbos priemonės gamintojo ar jo atstovo (toliau – vaistinio preparato ar medicinos pagalbos priemonės tiekėjas) Lietuvai taikomos vaistinio preparato ar medicinos pagalbos priemonės kainos pridedant ne didesnius negu sveikatos apsaugos ministro nustatytus didmeninės ir mažmeninės prekybos antkainius ir pridėtinės vertės mokestį, jeigu vaistinis preparatas ar medicinos pagalbos priemonė apmokestinama šiuo mokesčiu. Kompensuojamųjų ekstemporalinių vaistinių preparatų mažmeninės kainos apskaičiuojamos prie vaistinių medžiagų didmeninės kainos pridedant ne didesnę kaip 22 procentų šios kainos mažmeninės prekybos antkainį, ne didesnę kaip sveikatos apsaugos ministro patvirtintą šių vaistinių preparatų gamybos vaistinėse kainą, priklausančią nuo gamybos sąnaudų, vaistinių preparatų pakavimui ir ženklavimui naudojamų medžiagų kainas ir pridėtinės vertės mokestį, jeigu vaistinis preparatas apmokestinamas šiuo mokesčiu. Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka.“

Kaip minėta, pareiškėja ginčija šio teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai tik tiek, kiek juo nustatyta, kad kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka.

Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas pagal pareiškėjos prašymą tirs, ar konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostata „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“.

13. Pareiškėjos ginčijamoje Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Apdraustiesiems yra kompensuojamos išlaidos kompensuojamiesiems vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms, išrašytiems ambulatoriniam gydymui sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka. Ligų ir kompensuojamųjų vaistų joms gydyti, Kompensuojamųjų vaistų bei Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių sąrašus tvirtina sveikatos apsaugos ministras, įvertinęs Valstybinės ligonių kasos nuomonę. Kompensuojamųjų vaistų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimo tvarką nustato sveikatos apsaugos ministras, įvertinęs Valstybinės ligonių kasos ir Privalomojo sveikatos draudimo tarybos nuomones. Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka.“

Kaip minėta, pareiškėja ginčija šio teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai tiek, kiek juo nustatyta, kad išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka.

Minėta ir tai, kad pareiškėja *inter alia* šio teisinio reguliavimo atitiktį ginčija tik tuo aspektu, kad juo Vyriausybei pavesta nustatyti, pasak pareiškėjos, esminius vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų už juos apskaičiavimo principus ir kriterijus.

Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas pagal pareiškėjos prašymą tirs, ar konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostata „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja, pasak pareiškėjos, Vyriausybei pavesta nustatyti esminius vaistų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo principus ir kriterijus.

14. Kaip minėta, Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje tiek, kiek ją ginčija pareiškėja, nustatyta: „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka.“

Šioje nuostatoje įtvirtintas bendrasis principas, kad išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, taip pat įtvirtintas pavedimas Vyriausybei nustatyti tvarką, pagal kurią apskaičiuojamos tokios bazinės kainos.

14.1. Pareiškėjos ginčijama Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostata aiškintina kitų šio įstatymo nuostatų, susijusių su išlaidų vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensavimu, kontekste.

14.1.1. Pagal Sveikatos draudimo įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 3 punktą iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto apmokamos šio įstatymo nustatytos draudžiamųjų išlaidų vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensacijos.

Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnyje (su 2021 m. birželio 17 d. pakeitimu), kuriuo reguliuojamas vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimas

apdraustiesiems, be kita ko, jo 2–4 dalyse, *inter alia* nustatyta, kokia kompensuojamųjų vaistų, įrašytų į Ligų ir kompensuojamųjų vaistų joms gydyti bei į Kompensuojamųjų vaistų sąrašus, ir medicinos pagalbos priemonių, įrašytų į Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių sąrašą, ambulatoriniam gydymui kainos dalis kompensuojama nurodytoms apdraustųjų grupėms.

Taigi pagal Sveikatos draudimo įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 3 punktą, 10 straipsnio (su 2021 m. birželio 17 d. pakeitimu) 2–4 dalis įstatyme nurodytiems apdraustiesiems jame nurodytos draudžiamosios išlaidos (jų dalis) į tam tikrus sąrašus (atitinkamai į Ligų ir kompensuojamųjų vaistų joms gydyti bei į Kompensuojamųjų vaistų sąrašus ir į Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių sąrašą) įrašytiems vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto; jos kompensuojamos pagal tokių vaistų ir medicinos pagalbos priemonių bazines kainas.

14.1.2. Šioje konstitucinės justicijos byloje aktualiu aspektu pareiškėjos tiek, kiek nurodyta, ginčijamoje Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostatoje įtvirtintą teisinį reguliavimą aiškinant kartu su šio įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 3 punktu, 10 straipsnio (su 2021 m. birželio 17 d. pakeitimu) 2–4 dalių nuostatomis pažymėtina, kad juo Vyriausybei pavesta nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką – tą teisinį reguliavimą, kuriuo remiantis iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto kompensuojamos išlaidos (jų dalis) į Ligų ir kompensuojamųjų vaistų joms gydyti bei į Kompensuojamųjų vaistų sąrašus įrašytiems vaistams ir į Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių sąrašą įrašytoms medicinos pagalbos priemonėms.

14.1.3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad Sveikatos draudimo įstatyme, nustatančiame vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimo iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto pagrindus (1 straipsnio 1 dalis (2019 m. gruodžio 20 d. redakcija)), nėra kitų nuostatų, susijusių su išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimu, kuriomis būtų įtvirtinti kriterijai, pagal kuriuos nustatomos tokios bazinės kainos.

14.2. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos ir Farmacijos įstatymo nuostatos, susijusios, be kita ko, su kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių išlaidų kompensavimu iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų.

14.2.1. Farmacijos įstatymo 2 straipsnyje „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“ (su 2019 m. gruodžio 20 d. pakeitimu), be kita ko, nustatyta:

– kompensuojamieji vaistiniai preparatai – tai vaistiniai preparatai, kurie įrašyti į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną ir kurių įsigijimo išlaidos ar jų dalis privalomuoju

sveikatos draudimu apdraustiems asmenims yra kompensuojama iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų (23 dalis);

– paciento priemoka – tai Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyne ar Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių kainyne nustatyta suma, kurią turi sumokėti pacientas įsigydamas kompensuojamąjį vaistinį preparatą ar kompensuojamąją medicinos pagalbos priemonę (30¹ dalis (2017 m. gruodžio 19 d. redakcija));

– vaistinio preparato ar medicinos pagalbos priemonės bazinė kaina – tai vaistinio preparato arba medicinos pagalbos priemonės mažmeninės kainos dalis, pagal kurią vaistinio preparato arba medicinos pagalbos priemonės įsigijimo išlaidos arba jų dalis kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų (54¹ dalis (2017 m. gruodžio 19 d. redakcija)).

Taigi pagal nurodytas Farmacijos įstatymo 2 straipsnio (su 2019 m. gruodžio 20 d. pakeitimu) nuostatas iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims kompensuojamos į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną ir Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių kainyną įrašytų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidos (jų dalis), tai atliekama pagal vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazines kainas – tam tikrą jų mažmeninės kainos dalį. Pažymėtina, kad pagal Farmacijos įstatymo 2 straipsnio 30¹ dalį (2017 m. gruodžio 19 d. redakcija) Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyne ar Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių kainyne yra nustatytos paciento priemokos – tos sumos, kurias turi sumokėti pacientai įsigydami kompensuojamąjį vaistinį preparatą ar kompensuojamąją medicinos pagalbos priemonę, t. y. ta į Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainyną ar Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių kainyną įrašytų kompensuojamųjų vaistinių preparatų ar kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidų dalis, kuri nėra kompensuojama iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų šiuo draudimu apdraustiems asmenims. Taigi, kaip matyti iš Farmacijos įstatymo 2 straipsnio (su 2019 m. gruodžio 20 d. pakeitimu) 23, 30¹, 54¹ dalių nuostatų, vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos yra neatsiejamai susijusios.

14.2.2. Pažymėtina, kad Farmacijos įstatymo 57 straipsnyje (su 2021 m. birželio 10 d. pakeitimu), kurio 2 dalį tiek, kiek joje įtvirtintas pavedimas Vyriausybei nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiavimo tvarką, ginčija pareiškėja, nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių kainodaros bendrieji reikalavimai. Pažymėtina ir tai, kad šiame straipsnyje nėra nuostatų, susijusių su išlaidoms (jų daliai) vaistiniams preparatams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomomis bazinėmis kainomis, kuriomis būtų įtvirtinti kriterijai, pagal kuriuos nustatomos tokios bazinės kainos.

Pabrėžtina, kad tokio teisinio reguliavimo nėra įtvirtinta ir kitose Farmacijos įstatymo,

reglamentuojančio, be kita ko, farmacinę ir kitą veiklą, susijusią su vaistiniais preparatais, taip pat šios veiklos valstybinį valdymą (1 straipsnio 1 dalis (2014 m. gruodžio 18 d. redakcija)), nuostatose.

14.3. Apibendrinant išdėstyta Sveikatos draudimo įstatyme ir Farmacijos įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą, konstatuotina, kad:

– ginčijamoje Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostatoje Vyriausybei pavesta nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką – teisinį reguliavimą, kuriuo remiantis išlaidos (jų dalis) vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto šiuo draudimu apdraustiems asmenims;

– įtvirtinus šį pavidimą, nei Sveikatos draudimo įstatyme, nei Farmacijos įstatyme nėra nuostatų, susijusių su išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimu, kuriomis būtų įtvirtinti kriterijai, pagal kuriuos nustatomos tokios bazinės kainos.

15. Vertinant Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostatos „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja, pasak pareiškėjos, Vyriausybei pavesta nustatyti esminius vaistų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo principus ir kriterijus, atitiktį Konstitucijai, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– įstatymų leidėjas, įgyvendindamas savo diskreciją pasirinkti sveikatos priežiūros finansavimo modelį ir pasirinkęs privalomąjį sveikatos draudimą kaip vieną iš sveikatos priežiūros finansavimo šaltinių, nustatęs, kad viešosiomis lėšomis finansuojamos ne visos privalomuoju sveikatos draudimu apdraustų asmenų išlaidos sveikatos priežiūrai, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 53 straipsnio 1 dalį, įstatyme turi aiškiai apibrėžti šio draudimo lėšomis finansuojamų išlaidų sveikatos priežiūrai, *inter alia* būtinų vaistų finansiniam prieinamumui užtikrinti, apimtį; tai nustatydamas, įstatymų leidėjas pagal Konstituciją privalo, be kita ko, nurodyti aiškius kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokios išlaidos būtinėms vaistams kompensuojamos iš privalomojo sveikatos draudimo lėšų šiuo draudimu apdraustiems asmenims; nustatydamas šiuos kriterijus, įstatymų leidėjas privalo atsižvelgti į būtinybę užtikrinti racionalų privalomojo sveikatos draudimo lėšų naudojimą, tačiau tokiu teisiniu reguliavimu negali būti sudaryta prielaidų paneigti iš Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies kylančią konstitucinę valstybės priedermę rūpintis žmonių sveikata, *inter alia* užtikrinti pakankamą sveikatos priežiūros prieinamumą (be kita ko, būtinų vaistų finansinį prieinamumą (įperkumą)), kad asmenys galėtų realiai, veiksmingai įgyvendinti teisę į kuo geresnę sveikatą;

– iš konstitucinio teisinės valstybės principo kyla reikalavimas įstatymų leidėjui paisyti iš Konstitucijos kylančios teisės aktų hierarchijos, todėl jis negali pavesti Vyriausybei ar kitoms

institucijoms poįstatyminiais aktais reguliuoti tų teisinių santykių, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais; pagal konstitucinį valdžių padalijimo principą, įtvirtintą *inter alia* Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje, valstybės valdžios institucija negali atsisakyti Konstitucijoje nustatytų savo įgaliojimų ar jų perduoti kuriai nors kitai institucijai; Seimas neturi teisės pavesti Vyriausybei ar kuriai nors kitai institucijai įgyvendinti jo konstitucinę kompetenciją.

15.1. Minėta, kad ginčijamoje Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostatoje Vyriausybei pavesta nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką – teisinį reguliavimą, kuriuo remiantis išlaidos (jų dalis) vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto šiuo draudimu apdraustiems asmenims.

Minėta ir tai, kad, įtvirtinus šį pavedimą, nei Sveikatos draudimo įstatyme, nei Farmacijos įstatyme nėra nuostatų, susijusių su išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimu, kuriomis būtų įtvirtinti kriterijai, pagal kuriuos nustatomos tokios bazinės kainos.

Vadinasi, minėtuose įstatymuose nesant nuostatų, kuriomis būtų įtvirtinti aiškūs kriterijai, pagal kuriuos nustatomos bazinės kainos, taikomos išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti, Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje įtvirtinus pavedimą Vyriausybei nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, jai *inter alia* pavesta nustatyti minėtus kriterijus, t. y. tuos kriterijus, pagal kuriuos išlaidos (jų dalis) vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto šiuo draudimu apdraustiems asmenims.

15.2. Konstatuotina, kad, Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje pavedus Vyriausybei nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, taigi ir kriterijus, pagal kuriuos nustatomos tokios bazinės kainos, nepaisyta iš Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies kylančio reikalavimo įstatyme nurodyti aiškius kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokios išlaidos būtiniems vaistams įsigyti kompensuojamos iš privalomojo sveikatos draudimo lėšų šiuo draudimu apdraustiems asmenims, taip pat iš Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio draudimo pavesti Vyriausybei įgyvendinti Seimo konstitucinę kompetenciją – poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti tuos teisinius santykius, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais.

16. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostata „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti

taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

17. Kaip minėta, pareiškėja taip pat ginčija Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostatos „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“ atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šioje nuostatoje įtvirtintas pavedimas Vyriausybei nustatyti tvarką, pagal kurią apskaičiuojamos kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos.

17.1. Pažymėtina, kad toks ginčijamoje Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostatoje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo Vyriausybei pavesta nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, yra iš esmės analogiškas įtvirtintajam Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostatoje „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“.

Kaip minėta, remiantis Farmacijos įstatymo 2 straipsnio (su 2019 m. gruodžio 20 d. pakeitimu) 23, 30¹, 54¹ dalių nuostatomis, vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos yra neatsiejamai susijusios.

17.2. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostata „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams dėl to, kad, Sveikatos draudimo įstatyme ir Farmacijos įstatyme neįtvirtinus nuostatų, kuriomis būtų įtvirtinti aiškūs kriterijai, pagal kuriuos nustatomos bazinės kainos, taikomos išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti, ginčijamoje Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostatoje nepaisyta iš Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies kylančio reikalavimo įstatyme nurodyti aiškius kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokios išlaidos būtiniems vaistams įsigyti kompensuojamos iš privalomojo sveikatos draudimo lėšų šiuo draudimu apdraustiems asmenims, taip pat iš Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio draudimo pavesti Vyriausybei įgyvendinti Seimo konstitucinę kompetenciją – poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti tuos teisinius santykius, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais.

Tai konstatavus, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad šioms Konstitucijos nuostatomis prieštarauja ir Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostata

„Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“, kuria Vyriausybei, be kita ko, pavesta nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo tvarką.

17.3. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostata „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

17.4. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas toliau netirs, ar Konstitucijai neprieštarauja Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostata „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių paciento priemokų, kurios yra neatsiejamai susijusios su atitinkamomis bazinėmis kainomis, apskaičiavimo tvarką.

III

Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimo ir juo patvirtinto Aprašo atitikties Konstitucijai vertinimas

18. Kaip minėta, pareiškėja prašo ištirti jos nurodytų Aprašo 4.1 papunkčio nuostatų, 5 punkto, 5.1–5.4 papunkčių, 5¹ punkto, 8 punkto (2019 m. birželio 26 d., 2020 m. birželio 17 d. redakcijos), 10 punkto, 10.1–10.3 papunkčių, 10¹, 11¹, 14 punktų atitiktį Konstitucijai.

19. Pažymėtina, kad Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimu (2018 m. sausio 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais), kaip matyti iš jo preambulės, Aprašas patvirtintas remiantis Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalimi ir Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalimi.

19.1. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostata „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek joje Vyriausybei pavesta nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams dėl to, kad ja nepaisyta iš Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalies kylančio reikalavimo įstatyme nurodyti aiškius kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokios išlaidos būtiniams vaistams įsigyti kompensuojamos iš

privalomojo sveikatos draudimo lėšų šiuo draudimu apdraustiems asmenims, taip pat iš Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio draudimo pavesti Vyriausybei įgyvendinti Seimo konstitucinę kompetenciją – poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti tuos teisinius santykius, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais.

Tai konstatavus, remiantis tais pačiais argumentais konstatuota ir tai, kad šioms Konstitucijos nuostatoms prieštarauja ir Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostata „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“, kuria Vyriausybei, be kita ko, pavesta nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo tvarką.

19.2. Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Aprašo 1 punktą jis reglamentuoja ambulatoriniam gydymui skiriamų kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiavimą.

19.2.1. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, kad Apraše, be kita ko, įtvirtintas toks teisinis reguliavimas:

– II skyriuje „Vieno tiekėjo ir negenerinių panašaus gydomojo poveikio vaistinių preparatų bazinių kainų ir priemokų už juos apskaičiavimas“ (su 2021 m. rugsėjo 15 d. pakeitimu) nustatytos vieno tiekėjo ir negenerinių panašaus gydomojo poveikio vaistinių preparatų bazinės kainos apskaičiavimo taisyklės, *inter alia* taisyklės, pagal kurias apskaičiuojamos tokių vaistinių preparatų bazinės kainos (4 punktas (su 2019 m. gruodžio 30 d. pakeitimu)), didžiausia kiekvieno pavadinimo tos pačios grupės konkretaus nacionalinio vaistinio preparato pakuotės identifikavimo kodo kompensuojamojo vaistinio preparato paciento priemoka (5 punktas (su 2020 m. birželio 17 d. pakeitimu));

– III skyriuje „Dviejų ir daugiau tiekėjų vaistinių preparatų bazinių kainų ir priemokų už juos apskaičiavimas“ (su 2021 m. rugsėjo 15 d. pakeitimu) nustatytos dviejų ir daugiau tiekėjų vaistinių preparatų bazinių kainų ir priemokų už juos apskaičiavimo taisyklės, *inter alia* taisyklės, pagal kurias apskaičiuojamos tokių vaistinių preparatų bazinės kainos (9 punktas (su 2019 m. vasario 20 d. pakeitimu)), didžiausia kiekvieno pavadinimo tos pačios grupės konkretaus nacionalinio vaistinio preparato pakuotės identifikavimo kodo kompensuojamojo vaistinio preparato paciento priemoka (10 punktas);

– IV skyriuje „Biologinių ir panašių biologinių vaistinių preparatų bazinių kainų ir priemokų už juos apskaičiavimas“ (su 2019 m. gruodžio 30 d. pakeitimais) nustatytos biologinių ir panašių biologinių vaistinių preparatų bazinių kainų ir priemokų už juos apskaičiavimo taisyklės, *inter alia* taisyklės, pagal kurias apskaičiuojamos tokių vaistinių preparatų bazinės kainos (15 punktas (su 2019 m. gruodžio 30 d. pakeitimu)), didžiausia kiekvieno pavadinimo tos pačios grupės konkretaus

nacionalinio vaistinio preparato pakuotės identifikavimo kodo kompensuojamojo biologinio vaistinio preparato paciento priemoka (16 punktą);

– V skyriuje „Ekstemporalijų vaistinių preparatų bazinių kainų apskaičiavimas“ nustatyta ekstemporalijų vaistinių preparatų bazinių kainų apskaičiavimo taisyklė, pagal kurią tokių vaistinių preparatų, kurių sudėtyje yra nors viena veiklioji medžiaga, kurios pavadinimas įrašytas į Ligų ir kompensuojamųjų vaistinių preparatų joms gydyti sąrašą arba Kompensuojamųjų vaistinių preparatų sąrašą, bazinė kaina lygi 90 procentų jų mažmeninės kainos, už kurią šie vaistiniai preparatai faktiškai parduodami pirkėjui (21 punktą);

– VI skyriuje „Ambulatoriniam gydymui skiriamų medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimas“ nustatytos ambulatoriniam gydymui skiriamų medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo taisyklės, *inter alia* taisyklės, pagal kurias apskaičiuojamos tokių priemonių, išskyrus akinių lęšius ir insulino pompų keičiamąsias dalis, bazinės kainos (23 punktą), taisyklė, kad kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių – akinių lęšių ir insulino pompų keičiamųjų dalių – iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto kompensuojama suma tvirtinama sveikatos apsaugos ministro įsakymu (24 punktą), taip pat paciento priemokos už kompensuojamąsias medicinos pagalbos priemones apskaičiavimo taisyklės (25 punktą).

19.2.2. Taigi Apraše įtvirtintas kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiavimo teisinis reguliavimas, kuriuo, be kita ko, nustatytos atskirų rūšių vaistinių preparatų bazinių kainų apskaičiavimo taisyklės.

19.3. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kyla reikalavimas paisyti bendrojo teisės principo *ex injuria jus non oritur* (neteisės pagrindu teisė neatsiranda) (*inter alia* 2003 m. gruodžio 30 d., 2014 m. gegužės 27 d., 2019 m. lapkričio 25 d. nutarimai). Kaip minėta, įstatymų leidėjas negali nustatyti Vyriausybei pavedimo, kuris savo turiniu pažeistų konstitucinį įstatymo viršenybės principą; atitinkančiais Konstituciją gali būti pripažįstami tik tokie Vyriausybės įgaliojimai leisti teisės aktus, kurie kyla iš Konstitucijos arba jai neprieštarujančių įstatymų ir Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat iš Konstitucijai neprieštarujančių Respublikos Prezidento dekretų.

19.4. Taigi pažymėtina, kad Apraše (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiavimo teisinis reguliavimas nustatytas Vyriausybei įgyvendinant prieštaraujantį Konstitucijai pavedimą, įtvirtintą Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostatoje „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“, taip pat Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostatoje „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta

tvarka“, šiuose įstatymuose neįtvirtinus aiškių kriterijų, pagal kuriuos būtų nustatoma, kokios išlaidos būtiniems vaistams įsigyti kompensuojamos iš privalomojo sveikatos draudimo lėšų šiuo draudimu apdraustiems asmenims.

Todėl, remiantis iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančiu reikalavimu paisyti bendrojo teisės principo *ex injuria jus non oritur* (neteisės pagrindu teisė neatsiranda) ir tais pačiais argumentais, kuriais grindžiama išvada, kad Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams prieštarauja Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostata „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, taip pat Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostata „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, konstatuotina, kad nurodytoms Konstitucijos nuostatoms ir konstituciniams principams prieštarauja ir Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) bei juo patvirtintas Aprašas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais).

20. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) ir juo patvirtintas Aprašas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

21. Kaip minėta, pareiškėja prašo ištirti tiek, kiek ji nurodė, įvairių Aprašo nuostatų atitikti Konstitucijai pagal normų turinį, taip pat pagal priėmimo tvarką.

21.1. Minėta, kad Aprašas Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimu (2018 m. sausio 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) buvo patvirtintas remiantis Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalimi ir Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalimi.

Šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies ir Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostatos, kuriomis įtvirtintas atitinkamas pavedimas Vyriausybei, pripažintos tiek, kiek nurodyta, prieštaraujančiomis Konstitucijai. Atsižvelgiant į tai, prieštaraujančiais Konstitucijai taip pat pripažinti Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) ir juo patvirtintas Aprašas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais).

21.2. Taigi, Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimą (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) ir juo patvirtintą Aprašą (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais)

pripažinus prieštaraujančiais Konstitucijai, konkrečių pareiškėjos nurodytų Aprašo nuostatų atitikties Konstitucijai pagal normų turinį ir (ar) priėmimo tvarką tyrimas pareiškėjos nurodytais aspektais būtų beprasmiškas. Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs pareiškėjos prašyme nurodytų konkrečių Aprašo nuostatų atitikties Konstitucijai pagal normų turinį, taip pat pagal priėmimo tvarką.

22. Kaip minėta, šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu Konstitucijai prieštaraujančiais pripažinti Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) ir juo patvirtintas Aprašas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais).

Pabrėžtina, kad Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimo (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) ir juo patvirtinto Aprašo (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) pripažinimas prieštaraujančiais Konstitucijai nereiškia, jog įsigalioja tų redakcijų šie poįstatyminiai teisės aktai, kurie galiojo iki Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimo (2018 m. sausio 17 d. redakcija) ir juo patvirtinto Aprašo (2018 m. sausio 17 d. redakcija) įsigaliojimo.

IV

Dėl Konstitucinio Teismo nutarimo oficialaus paskelbimo

23. Šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu tiek, kiek nurodyta, Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostata „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazinės kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“, taip pat Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostata „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“, jų pagrindu priimtas Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) ir juo patvirtintas Aprašas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais) pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai.

24. Pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį teisės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad tas teisės aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, kiekvienas Seimo priimtas teisės aktas (jo dalis), Konstitucinio Teismo nutarimu pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, yra pašalinamas iš Lietuvos teisės sistemos, jis niekada nebegalės būti taikomas. Kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, tai *mutatis mutandis* taikytina ir Vyriausybės priimtam teisės aktui (jo daliai) (2021 m. birželio 7 d. nutarimas).

Taigi, įsigaliojus šiam Konstitucinio Teismo nutarimui, nebegalės būti taikomos prieštaraujančiomis Konstitucijai pripažintos Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies, Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostatos, Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas, taip pat juo patvirtintas Aprašas, kuriame, kaip minėta, įtvirtintas kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos

apskaičiavimo teisinis reguliavimas, *inter alia* nustatytos atskirų rūšių vaistinių preparatų bazinių kainų apskaičiavimo taisyklės, – tas teisinis reguliavimas, kuriuo remiantis, be kita ko, nustatoma ta vaistinio preparato arba medicinos pagalbos priemonės mažmeninės kainos dalis, pagal kurią vaistinio preparato arba medicinos pagalbos priemonės įsigijimo išlaidos arba jų dalis kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų. Vadinasi, įsigaliojus šiam Konstitucinio Teismo nutarimui, vaistinių preparatų arba medicinos pagalbos priemonių įsigijimo išlaidos arba jų dalis nebegalės būti kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų.

24.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas, įvertinęs *inter alia* tai, kokia teisinė situacija gali susidaryti įsigaliojus Konstitucinio Teismo nutarimui, gali nustatyti, kada tas Konstitucinio Teismo nutarimas turi būti oficialiai paskelbtas; Konstitucinis Teismas turi konstitucinius įgaliojimus nustatyti ir vėlesnę savo nutarimo, kuriuo tam tikras teisės aktas (jo dalis) buvo pripažintas prieštaraujančiu aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, oficialaus paskelbimo (taigi ir įsigaliojimo) datą tais atvejais, kai tą Konstitucinio Teismo nutarimą oficialiai paskelbus iškart po jo priėmimo teisės sistemoje galėtų susidaryti teisinio reguliavimo vakuumas ar kitos neapibrėžtys, dėl kurių galėtų būti iš esmės pakenkta kurioms nors Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms (*inter alia* 2005 m. sausio 19 d., 2011 m. birželio 9 d., 2021 m. gegužės 13 d. nutarimai). Taigi Konstitucinio Teismo nutarimo (*inter alia* nutarimo, kuriuo tam tikras įstatymas (jo dalis) pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai) oficialaus paskelbimo atidėjimas – iš Konstitucijos kylanti prielaida išvengti tam tikrų visuomenei ir valstybei, žmonių teisėms ir laisvėms nepalankių padarinių, kurių galėtų atsirasti, jeigu atitinkamas Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje ir tą jo oficialaus paskelbimo dieną įsigaliojotų (*inter alia* 2005 m. sausio 19 d., 2012 m. vasario 6 d., 2021 m. gegužės 13 d. nutarimai).

24.2. Pažymėtina, kad pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 84 straipsnio (2015 m. gegužės 14 d. redakcija) „Konstitucinio Teismo aktų ir Konstitucinio Teismo pirmininko pranešimų paskelbimas ir įsigaliojimas“ 3 dalį, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, Konstitucinis Teismas gali nustatyti kitą, vėlesnę, Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo tam tikras teisės aktas (jo dalis) pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymams, paskelbimo datą.

24.3. Pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą, oficialiai paskelbus šį Konstitucinio Teismo nutarimą, nuo jo oficialaus paskelbimo dienos nebegalės būti taikoma ir bus pašalinta iš teisės sistemos atitinkamos Sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies, Farmacijos įstatymo 57 straipsnio 2 dalies nuostatos, jų pagrindu priimtas Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas ir juo patvirtintas Aprašas.

Taigi, jeigu Konstitucinio Teismo nutarimas šioje byloje būtų oficialiai paskelbtas iškart po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje, atsirastų išlaidų vaistiniams preparatams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensavimo iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto teisinio reguliavimo spraga ir neapibrėžtumas, kuris galėtų sukelti neigiamus padarinius teisę į būtinų vaistų įsigijimo išlaidų kompensavimą turinčių privalomuoju sveikatos draudimu apdraustų asmenų teisėms ir iš esmės sutrikdyti išlaidų vaistiniams preparatams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensavimą iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų.

24.4. Atsižvelgiant į tai, kad išlaidų vaistiniams preparatams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensavimo iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų teisinio reguliavimo spragai ir neapibrėžtumui pašalinti reikalingas tam tikras laikas, šis Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre oficialiai skelbtinas 2023 m. sausio 2 d.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56, 84 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies (2019 m. gegužės 30 d. redakcija, TAR, 2019-06-10, Nr. 9404, identifikacinis kodas 2019-09404) nuostata „Išlaidos vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuojamos pagal bazines kainas, apskaičiuotas Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja Lietuvos Respublikos Vyriausybei pavesta nustatyti išlaidoms vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti taikomų bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 57 straipsnio (2017 m. gruodžio 19 d. redakcija, TAR, 2017-12-29, Nr. 21611) 2 dalies nuostata „Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinės kainos ir paciento priemokos už juos apskaičiuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka“ tiek, kiek ja Lietuvos Respublikos Vyriausybei pavesta nustatyti kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų apskaičiavimo tvarką, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimas Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais, TAR, 2018-01-19, Nr. 882, identifikacinis kodas 2018-00882; TAR,

2018-07-25, Nr. 12388; TAR, 2019-02-21, Nr. 2889, identifikacinis kodas 2019-02889; TAR, 2019-06-27, Nr. 10427; TAR, 2019-12-31, Nr. 21710; TAR, 2020-02-20, Nr. 3622, identifikacinis kodas 2020-03622; TAR, 2020-06-22, Nr. 13629; TAR, 2021-09-17, Nr. 19570) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 994 „Dėl Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018 m. sausio 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) patvirtintas Ambulatoriniam gydymui skiriamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių bazinių kainų ir paciento priemokų už juos apskaičiavimo tvarkos aprašas (2018 m. sausio 17 d. redakcija su visais pakeitimais, TAR, 2018-01-19, Nr. 882, identifikacinis kodas 2018-00882; TAR, 2018-07-25, Nr. 12388; TAR, 2019-02-21, Nr. 2889, identifikacinis kodas 2019-02889; TAR, 2019-06-27, Nr. 10427; TAR, 2019-12-31, Nr. 21710; TAR, 2020-02-20, Nr. 3622, identifikacinis kodas 2020-03622; TAR, 2020-06-22, Nr. 13629; TAR, 2021-09-17, Nr. 19570) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 53 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

5. Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre turi būti oficialiai paskelbtas 2023 m. sausio 2 d.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Giedrė Lastauskienė

Vytautas Mizaras

Algis Norkūnas

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė